

5

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه زبان شناسی و زبان انگلیسی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته زبان شناسی همگانی

عنوان:

بررسی محوریت مبتدا در فارسی معاصر گفتاری

مؤلف:

فریبا سهیلی

استاد راهنما:

دکتر کیوان زاهدی

ماه و سال انتشار:

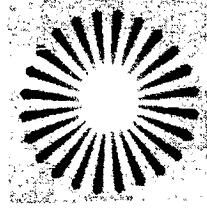
تیر ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و چهار

کتابخانه مرکزی
دانشگاه پیام نور

۱۳۸۴ / ۱۲ / ۱۵

۹۵۶۴۳

✓



دانشگاه پیام نور - مرکز تهران

دانشگاه پیام نور - مرکز تهران	
پشت سرنام	
شماره ثبت	پ
شماره سند	۱۸۶
تاریخ ثبت	۱۳۶۶/۲۷

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان

بررسی محوریت مبدا در فارسی معاصر گفتاری

به تائید هیات

با درجه : عالی

در تاریخ: ۸۴/۷/۲

داوران به شرح ذیل رسید.

هیات داوران

استاد راهنما

استاد مشاور

استاد داور

نام و نام خانوادگی

آقای دکتر کیوان زاهدی

آقای دکتر بهمن زندی

خانم دکتر روشن

نماینده گروه خانم دکتر روشن

امضاء

کیوان زاهدی

زننه

بلش روشن

بلش روشن

تقدیم به:

همسرم، به پاس لحظه ای از یک عمر مهر و ایثارش که

همیشه شکیباست و همراه و مهربان

و پیشکش به

فرزندانم به خاطر ذره ای از عطاوت و صبرشان

با سپاس

از استاد محترم راهنما، آقای دکتر کیوان زاهدی که با راهنمایی های بسیار ارزنده ی خود، با دقت و شکیبایی هدایتگر این پژوهش بودند و نگارش این پایان نامه را برایم ممکن ساختند،

از استاد محترم مشاور، آقای دکتر بهمن زندی که با توجه دلسوزانه و تذکرات اصلاحی خود مرا در انجام این کار یاری کردند،
و نیز از تمامی استادانم، بخصوص خانم دکتر بلقیس روشن که در این مقطع تحصیلی خود را مدیون زحمات ایشان می دانم.

با سپاسی دوباره از همه ی این بزرگواران

فریبا سهیلی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	۱- مقدمه
۲	۱-۱ پیشگفتار
۲	۲-۱ انگیزه و هدف پژوهش
۳	۳-۱ بیان مسئله و سوال های پژوهش
۳	۴-۱ فرضیه های پژوهش
۳	۵-۱ روش انجام پژوهش
۴	۶-۱ پیکره ی زبانی پژوهش
۴	۷-۱ کلید واژه ها
۴	۱-۷-۱ تعریف مبتدا
۶	۲-۷-۱ تعریف فاعل
۷	۳-۷-۱ تعریف فاعل - محوری
۷	۴-۷-۱ تعریف مبتدا - محوری
۷	۸-۱ محدودیت های پژوهش
۸	۹-۱ ساختار پژوهش
۱۰	۲- مروری بر آثار پیشین
۱۱	۱-۲-۱ پیشگفتار
۱۱	۲-۲ نگرش زبان شناسان غیر ایرانی
۱۱	۱-۲-۲ هلیدی
۱۲	۲-۲-۲ پرینس
۱۳	۳-۲-۲ گیون
۲۶	۴-۲-۲ فولی و ونولین

۲۷ ۳-۲ نگرش زبان شناسان ایرانی
۲۷ ۱-۳-۲ صادقی
۲۸ ۲-۳-۲ دبیر مقدم
۳۱ ۳-۳-۲ ماهوتیان
۳۴ ۳- بررسی ساختار جمله و مبانی نظری پژوهش
۳۵ ۱-۳ پیشگفتار
۳۵ ۲-۳ ساختار کلامی جمله
۳۵ ۱-۲-۳ مفهوم مبتدا و فاعل
۳۵ ۱-۱-۲-۳ دیدگاه دستور سنتی
۳۸ ۲-۱-۲-۳ دیدگاه دستور نقش گرا (در پرتو دستور نظام مند هلیدی)
۴۱ ۲-۲-۳ مفهوم مبتدا از دیدگاه دو نقش گرا
۴۱ ۱-۲-۲-۳ مقدمه
۴۱ ۲-۲-۲-۳ دیدگاه متسیوس
۴۲ ۳-۲-۲-۳ دیدگاه هلیدی
۴۴ ۳-۲-۳ روش های شناسایی مبتدا
۴۴ ۱-۳-۲-۳ مقدمه
۴۵ ۲-۳-۲-۳ روش جمله محور هلیدی
۴۵ ۱-۲-۳-۲-۳ مقدمه
۴۵ ۲-۲-۳-۲-۳ دو نظام زبانی در تحلیل ابتدای جمله
۴۵ ۳-۲-۳-۲-۳ نظام وجهی
۴۷ ۴-۲-۳-۲-۳ نظام تعدی
۴۸ ۱-۴-۲-۳-۲-۳ اجزای تشکیل دهنده بخش مبتدا
۵۱ ۲-۴-۲-۳-۲-۳ مبتدای ساده و مختلط

۵۳ ساختار مبتدایی جمله ها و شبه جمله ها..... ۳-۴-۲-۳-۲-۳
۵۶ جمع بندی و مروری بر دیدگاه هیلیدی ۴-۲-۳
۵۹ ۴- ارائه و تحلیل نمونه ها
۶۰ پیشگفتار..... ۱-۴
۶۰ معرفی پیکره های زبانی پژوهش..... ۲-۴
۶۰ منابع استفاده شده ۱-۲-۴
۶۰ روش نمونه گیری ۲-۲-۴
۶۱ طبقه بندی نمونه ها ۳-۲-۴
۶۱ مروری بر پیکره‌ی پژوهش ۳-۴
۶۱ تحلیل نمونه ها ۴-۴
۸۸ ارائه آمار ۱-۴-۴
۹۳ ۵- جمع بندی و نتیجه گیری
۹۴ جمع بندی ۱-۵
۹۶ نتیجه گیری ۲-۵
۹۶ پیشنهاد ۳-۵
۹۷ منابع و مآخذ فارسی منابع و مآخذ فارسی
۹۹ منابع و مآخذ انگلیسی منابع و مآخذ انگلیسی
۱۰۱ ضمیمه

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۱- تقطیع ابتدایی جمله از دیدگاه گیون	۱۵
نمودار ۲- نمایش الگوی پایگانی کلام (متن)	۲۶
نمودار ۳- یک عنصر واحد نشانگر هر سه نوع فاعل	۳۷
نمودار ۴- سه عنصر مختلف هر یک نشانگر یک نوع فاعل	۳۷
نمودار ۵- همپوشی دو مقوله با دو نقش مختلف در جمله	۳۸
نمودار ۶- تقطیع پیامی جمله از دیدگاه متسیوس	۴۲
نمودار ۷- تقطیع پیامی جمله از دیدگاه هلیدی	۴۴
نمودار ۸- انواع جمله از نظر وجه یا شیوه ی بیان	۴۶
نمودار ۹- ابتدای بی نشان در انواع جمله بر حسب وجه	۴۷
نمودار ۱۰- نمایش ابتدای ساده	۵۲
نمودار ۱۱- نمایش ابتدای مختلط	۵۳
نمودار ۱۲- تقطیع ابتدا خبری در جمله‌های مرکب	۵۴
نمودار ۱۳- تقطیع ابتدای خبری در جمله‌هایی با حذف پیش مرجع طبق دیدگاه هلیدی	۵۶
نمودار ۱۴- سه سطح تحلیل محتوا از دیدگاه هلیدی	۶۲
نمودار ۱۵- بسامد رخداد ابتدای غیر فاعل در آغاز جمله واره	۸۹
نمودار ۱۶- بسامد رخداد فاعل در آغاز جمله واره	۹۰
نمودار ۱۷- بسامد رخداد ابتدا (فاعل و غیر فاعل) در آغاز جمله واره	۹۱
نمودار ۱۸- مقایسه ی بسامد رخداد ابتدا و فاعل (به درصد) در آغاز جمله واره	۹۲

چکیده

پژوهش حاضر به عنوان "بررسی محوریت مبتدا در فارسی معاصر گفتاری" در تلاش است تا فرایند بسیار زایای مبتدا سازی، که در خصوص پیوند حوزه‌ی نحو و کلام مورد استفاده‌ی بسیاری از مطالعات زبان شناسی قرار گرفته است، را در زبان فارسی محاوره‌ای مورد بررسی قرار دهد. این تحقیق به بررسی و مقایسه‌ی ویژگی‌های فاعل محوری و مبتدا محوری با استفاده از داده‌های زبان فارسی می‌پردازد. برای نیل به این هدف در درجه‌ی اول با اتکا به دستاوردهای مکتب پراگ و زبان شناسان نقش‌گرایی همچون آلن پرینس، تالمی گیون و بخصوص مایکل ا. هلیدی، آرایش و چگونگی تقطیع کلامی جمله‌واره را بررسی می‌کند. در درجه‌ی دوم نگارنده با بررسی ویژگی‌های فاعل زبان فارسی، در پرتو دستور زبان نوین، از ابزار مورد استفاده‌ی هلیدی در تقطیع جمله استفاده می‌کند تا بسامد رخداد فاعل و مبتدا در آغاز جمله‌واره را در قالب جداول و نمودارهایی نشان دهد و مشخص نماید که کدامیک از بسامد بالاتری برخوردار می‌باشند، تا بدین سان گامی در جهت بررسی برخی از ویژگی‌های زبان شناختی فارسی معاصر گفتاری برداشته شود. قلمرو این تحقیق که در چهارچوب نقش‌گرایی هلیدی و فارغ از آرا و نظرات زبان شناسان صورت‌گرا تدوین شده است، برگرفته از ۲۷ ساعت مضامجه ضبط شده‌ی می‌باشد که با افراد تحصیل کرده دیپلم به بالا در شبکه‌های مختلف سیمای جمهوری اسلامی ایران در بهار و تابستان ۱۳۸۳ انجام گرفته است. از این میان ۳۰۰ جمله به طور تصادفی و بدون نگرش قبلی انتخاب شده است. نگارنده تلاش نموده است تا با بهره بردن از مطالعات علمی زبان شناختی و ابزارهای ارائه شده توسط هلیدی به بررسی ویژگی‌های فاعل و مبتدا بپردازد. در این پژوهش که با روش تحلیل محتوا انجام یافته است قلمرو ابزارهای زبان شناختی همان ساختارهای پیامی و تبدلی جمله از دیدگاه هلیدی می‌باشد. پس از بررسی بسامدی رخداد فاعل و مبتدا در آغاز جمله‌واره، تلاش در جهت ارائه فرضیه‌هایی در پاسخ به پرسش‌های تحقیق به شرح زیر صورت گرفته است.

فرضیه‌ی اول، "مبتدا محوری در فارسی گرایش غالب است"، تأیید شد.

فرضیه‌ی دوم، "مبتدا محوری و فاعل محوری در زبان فارسی پیوستاری است"، تأیید شد. فرضیه‌ی سوم، "زبان فارسی فاعل محور است"، رد شد.

از بررسی ۳۰۰ جمله، مبتدای غیرفاعل ۷۱/۶٪، فاعل ۲۸/۳٪، مبتدا (فاعل و غیرفاعل) ۱۰۰٪ بسامد رخداد در آغاز جمله را به خود اختصاص دادند.

نتایج بدست آمده در کل، نشان دهنده‌ی بسامد بالای استفاده‌ی گویشوران (تحصیل کرده مذکور در پژوهش) زبان فارسی از مبتدا در آغاز جمله است.

مفاهیم بنیادی در این پژوهش:

مبتدا - فاعل - مبتدا محوری - فاعل محوری

فصل اول

مقدمه

مقدمه

۱-۱ پیشگفتار

در مطالعات زبان شناسی، یکی از پدیده های زبانی که درخصوص پیوند حوزه ی نحو و کلام مورد استفاده قرار گرفته است، فرایند بسیار زبانی مبتدا سازی است.

صورت گراها "آرایش جمله" را پدیده ای صرفاً نحوی می دانند که عوامل تعیین کننده ی آن صوری و بسیار انتزاعی بوده و بطور مکانیکی عمل می کنند و حاصل عملکرد شان آرایش بخصوصی از واژگان را می آفریند. نقش گراها آن را تابع عوامل کاربرد-شناختی دانسته اند و معتقدند هر نوع ساختار و آرایشی، نقش ارتباطی ویژه ای را داراست که در واقع به آن ساختار صورت وجود می بخشد. خاستگاه چنین تفکری تعالیم مکتب پراگ است. نقش گرایبی چون ویلم متسیوس^۱ به بررسی بار خبری و اطلاعی جمله می پردازد. گروهی دیگر از زبان شناسان تفکری بینابینی دارند و معتقدند آرایش جمله حاصل تعامل پویای عوامل نحوی و کاربرد شناختی است و در تبیین آن باید ملاحظات نقشی و نحوی را تماماً بکار برد. در این پایان نامه فرایند مبتدا سازی در زبان فارسی با استفاده از اطلاعات هر دو حوزه ی نحو و کلام بررسی می شود.

۲-۱ انگیزه و هدف پژوهش

هدف از این پژوهش عمدتاً "بررسی محوریت مبتدا در زبان فارسی معاصر گفتاری است که برای نیل به آن، بررسی آرایش و چگونگی تقطیع کلامی جمله لازم می نماید. اهداف دیگری که مدنظر می باشد عبارتند از:

- بررسی بخشی از ویژگیهای زبان شناختی فارسی معاصر گفتاری

- نشان دادن ویژگی های مبتدا در زبان فارسی

- نشان دادن ویژگی های فاعل در زبان فارسی

نشان دادن ویژگیهای زبان های مبتدا - فاعل محور با استفاده از توصیف فارسی

- نشان دادن پیوستاری بودن مفهوم مبتدا فاعل - محوری

۳-۱ بیان مسئله و سوال های پژوهش

طبق نظر زبان شناسان نقش گرا از جمله فولی و ونولین^۱ زبان ها یا مبتدا - محورند یا فاعل - محور و مسئله این است که زبان فارسی در این طیف کجا و چگونه قرار می گیرد.

سوال های اصلی در این تحقیق عبارتند از:

- آیا زبان فارسی مبتدا - محور است؟

- آیا زبان فارسی فاعل - محور است؟

- آیا مبتدا - محوری و فاعل - محوری تمایزی پیوستاری است یا دوگانه؟

۴-۱ فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی در پژوهش حاضر این است که "مبتدا - محوری در زبان فارسی گرایش غالب است"، دیگر فرضیه های این پژوهش

عبارتند از:

- زبان فارسی فاعل - محور است.

- مبتدا - محوری و فاعل - محوری در زبان فارسی پیوستاری است.

این فرضیه ها به محک داده های زبان فارسی معاصر گفتاری گذاشته خواهد شد و در نتیجه تأیید و یا رد می شوند.

۵-۱ روش انجام پژوهش

این پژوهش، همان طور که گفته شد، عمدتاً به بررسی محوریت مبتدا در زبان فارسی معاصر گفتاری می پردازد و این پدیده را در بستر کلام با نگاهی نقش گرا مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد. مبانی نظری این پژوهش عمدتاً بر نگرش و چهارچوب نقش گرایی زبان شناسانی چون الن پرنس^۲، مایکل .ا. هلیدی^۳، تالمی گیون^۴، و فولی و ونولین متکی است. روش انجام کار به این

^۱- William . A.Foley and Robert. D. vanvalin

^۲-Ellen prince

^۳- M.A.Halliday

^۴- Talmy Givon

صورت است که داده های گردآوری شده از فارسی معاصر گفتاری، با توجه به چهار چوب برگزیده شده پژوهش تجزیه و تحلیل می شوند.

روش انجام این پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا می باشد که در پیکره گفتاری، جمله ها نسبت به فاعل و مبتدا و نیز نسبت به ویژگی های فاعل و مبتدا بررسی بسامدی می شوند.

۶-۱ پیکره ی زبانی پژوهش

فرایند مبتدا سازی فرایندی زیاست که بخصوص در گونه ی گفتاری زبان فارسی رخ می دهد. بنابراین داده های موجود در پژوهش حاضر از گونه ی محاوره ای جمع آوری شده است که بصورت تصادفی و توسط ضبط مصاحبه های انجام شده با افراد تحصیل کرده دیلم به بالا، در شبکه های مختلف سیمای جمهوری اسلامی ایران در بهار و تابستان ۱۳۸۳ انجام گرفته است. پیکره ی زبانی پژوهش در کل متشکل از ۲۷ ساعت مصاحبه ضبط شده است که توضیحات بیشتر در مورد آن در فصل چهارم ارائه خواهد شد.

۷-۱ کلید واژه ها

کلید واژه های مطرح در این پژوهش عبارتند از مبتدا، فاعل، مبتدا - محوری و فاعل - محوری، در ذیل به طور مختصر به تعریف این چهار مفهوم پرداخته می شود:

۱-۲-۱ تعریف مبتدا

مفهوم "مبتدا" به همراه مفهوم مکمل آن یعنی "خبر" علاوه بر مطالعات زبان شناسی در حوزه های دیگری از علوم انسانی نیز مورد بررسی قرار گرفته است که از آن جمله می توان به علومی همچون فلسفه و روان شناسی شناختی (ادراکی) اشاره کرد. این مفهوم در زبان شناسی از نیمه ی دوم قرن نوزدهم با مطالعات زبان شناسان آلمانی، به ویژه، گابلنتز^۱ (۱۸۶۸) مورد توجه قرار گرفت (ون کوپوویل، ص ۴۶۲۹). در حوزه ی زبان شناسی بر خلاف مطالعات گسترده ای که در این زمینه انجام گرفته است هنوز نمی توان تعریف و حتی اصطلاح واحدی را یافت که مورد پذیرش تمامی زبان شناسان باشد. از لحاظ اصطلاح شناسی این تنوع، آشکارا به چشم می خورد به طوری که در متون زبان شناسی غربی اصطلاحات مختلفی در این ارتباط می توان یافت که هر یک بر مفهوم ویژه ای

^۱- Gabelnetz

دلالت می کند و حاکی از تعابیر مختلفی هستند. این اصطلاحات عبارتند از: Rheme – Theme ، Topic-Comment ،

Psychological Subject-Predicate, ground-focus, Presupposition-focus ، given/old-new

علت این تنوع را شاید بتوان در این واقعیت جستجو کرد که مبتدا و خبر از جمله مفاهیم زبانی هستند که در بخش های مختلف زبان شناسی یعنی نحو، معنی شناسی، کاربردشناسی و حتی تا حدودی هم آواشناسی مطرح بوده است. با این حال بیشترین اختلاف نظر را می توان در حوزه ی کاربردشناسی مشاهده کرد، چرا که در این حوزه مفاهیم یاد شده را با نگرش های مختلفی بررسی کرده اند. عمده ترین تعاریفی که در این زمینه می توان یافت به قرار زیر است:

۱- "مبتدا" اطلاع کهنه و مفروض است، هر جمله دارای اطلاعی است که یا قبلاً در بافت زبانی^۱ آن ذکر شده است، یا از طریق بافت موقعیتی^۲ آن جمله قابل دسترس است. این اطلاع، به هر حال اطلاعی کهنه و مفروض تلقی می شود و در مبتدای جمله تبلور پیدا می کند. در مقابل، "خبر" اطلاعی نو و غیر مفروض است که درباره ی مبتدا داده می شود (سرنیکلا، ۱۹۹۴، ص ۴۶۳۴).

۲- "مبتدا" چیزی است که در آغاز جمله می آید؛ هر جمله با آن موجودیتی (یعنی شیء یا شخصی) آغاز می شود که درباره ی آن خبری داده می شود. این موجودیت که اولین سازه ی اصلی در جمله است همان مبتدای جمله نامیده می شود (کریستال، ص ۳۵۱ و ۳۵۴).

۳- "مبتدا" موضوع کلام است؛ یک پاره کلام هر چه که باشد از یک جمله گرفته تا یک پاراگراف و یا یک متن کامل، موجودیت هایی^۳ را در بر می گیرد که موضوع آن پاره کلام به شمار می آیند. به عبارت دیگر، در هر پیام زبانی موجودیت یا موجودیت هایی وجود دارند که درباره ی آن خبری داده می شود. این موجودیت ها مبتدای پیام نامیده می شوند (ون کوپوویل، ۱۹۹۴، ص ۴۶۲۹).

همان طور که می بینیم در هر سه تعریف بالا یک نقطه ی مشترک وجود دارد و آن اشاره به ویژگی موضوعی "مبتدا" است. به این معنی که در هر سه تای آن ها مبتدا، به هر حال، آن چیزی است که درباره ی آن خبری بیان می شود. با وجود این، هر یک از این تعاریف بر مفهوم خاصی از مبتدا تاکید می کنند و آن را از منظر ویژه ای توضیح می دهند.

^۱-Context

^۲- Situational Context

^۳- entities

تعریف اول به ویژگی های اطلاعاتی مبتدا اشاره می کند و آن را چیزی می داند که حاوی اطلاع کهنه و شنونده - محور است. تعریف دوم، مبتدا را موجودیتی می داند که در آغاز جمله قرار می گیرد و به عبارت دیگر، بر ویژگی خطی مبتدا به لحاظ آغاز جمله از دیدگاه گوینده تاکید می کند و بدین ترتیب گوینده - محور است. بالاخره تعریف سوم، مبتدا را مفهومی کلامی می داند که نه فقط در سطح جمله بلکه در سطح هر پاره ای از کلام قابل تعریف است و در واقع بر ویژگی کلامی آن تاکید می کند. این سه تعریف، در واقع، نشانگر سه نوع دیدگاه نقش گرا هستند که به ترتیب عبارتند از: دیدگاه ویلم متسیوس، مایکل هلیدی و تالمی گیون. دیدگاه فولی و ونولین در تعریف مبتدا به دیدگاه هلیدی بسیار نزدیک است:

"مبتدا" یک گروه اسمی است که به ابتدای جمله می رود و جمله به طریقی با آن مبتدا (گروه اسمی) ارتباط دارد.

بنابراین در این پیکربندی تعریف برگزیده شده از "مبتدا" همان دیدگاه مایکل هلیدی می باشد. باید توجه داشت که واژه هلیدی در این رابطه theme می باشد و واژه topic برای او فراتر از theme بوده و شامل ساختار اطلاعی نیز می گردد. بدین ترتیب در این تحلیل صرفاً مبتدا معادل theme مدنظر گرفته می شود.

۲-۷-۱ تعریف فاعل

در سنت دستور نویسی غربی و دستور نویسی فارسی یکی از مقوله های اصلی و مورد بحث مقوله ی فاعل^۱ بوده است. بر اساس این سنت که در واقع ریشه در سنت دستور نویسی یونان باستان دارد، جمله، به طور کلی دارای بخشی است که فاعل نامیده می شود. در نیمه ی دوم قرن نوزدهم یعنی عصر بازنگری به نظریه ی دستور زبان، فاعل را مفهوم عامی دانستند که سه نوع مفهوم خاص را در بر می گرفت. این سه مفهوم به ترتیب بر سه نوع فاعل در جمله دلالت می کردند فاعل منطقی^۲، فاعل دستوری^۳ و فاعل روان شناختی^۴ (هلیدی، ۱۹۹۴، ص ۳۱).

در چهارچوب دیدگاه دستور نقش گرا، دیگر سخن از مقوله ی واحدی به نام فاعل با سه نقش مختلف نیست، بلکه هر یک از این نقش ها اساساً بر سه مفهوم و نقش مجزا ولی مرتبط زبانی دلالت می کنند که عبارتند از:

کنش گر^۵، فاعل^۱ و مبتدا^۲ که هر یک جایگزین یکی از نقش های فاعل دستوری سستی هستند (هلیدی، ۱۹۹۴، ص ۳۲):

^۱- Subject

^۲- Logical Subject

^۳- grammatical Subject

^۴- Psychological Subject

^۵- actor

۱. فاعل منطقی: کنش گر

۲. فاعل دستوری: فاعل

۳. فاعل روان شناختی: مبتدا^۲

آن چه که "فاعل" یا فاعل دستوری نامیده می شود، در واقع، آن نقشی است که در ساختار جمله‌واره دارای ویژگی های دستوری می‌باشد که در فارسی می توان از مطابقه با فعل در شخص و شمار و نگرفتن علامت هایی مثل 'را' به صورت بی نشان نام برد:

۳-۲-۱- تعریف فاعل - محوری

آن ویژگی زبانها است که جمله واره با فاعل آغاز می گردد.

۴-۲-۱- تعریف مبتدا - محوری

آن ویژگی زبانها است که جمله واره با مبتدا آغاز می شود.

۸- محدودیت های پژوهش

در این پژوهش محدودیت های تحت کنترل پژوهشگر از این قرار است:

۱. حوزه‌ی کار کاملاً نقش گرایانه است.

۲. از میان نظریه های نقش گرایانه، اساس کار تحلیل، دیدگاه هلیدی می‌باشد

۳. تحلیل جمله ها محدود به آن دسته ای است که ساختار نحوی دارند. بدین ترتیب، خرده جمله‌ها یا همان شبه جمله

ها مورد نظر نمی باشند. اصلی ترین دلیل آن است که شبه جمله ها برخلاف جمله های اصلی فاقد ساختار تبدلی و نمودی

هستند. این گروه از لحاظ ساختار پیامی قابل تقطیع به دو بخش مبتدا و خبر نیستند.

۱ - theme/topic

۲- شایان ذکر است که در چهار چوب نظریه‌ی نقش گرایانه‌ی هلیدی، فاعل روان شناختی یا همان مبتدا معادل Theme می‌باشد و topic شامل این مفهوم و مفهوم اطلاعی (informational) است.

۴. بررسی و مقابله میان فاعل دستوری که از این پس فاعل نامیده می شود و فاعل روان شناختی که از این پس مبتدا نامیده می شود انجام می پذیرد و با فاعل منطقی که همان کنش گر است مقایسه ای صورت نمی گیرد.
۵. تحلیل جمله صرفاً محدود به مبتدا=Theme است و با مفهوم topic آنگونه که هلیدی به آن می پردازد کاری نیست.

۹-۱ ساختار پژوهش

این پژوهش در پنج فصل ارائه می شود. فصل اول همین فصل حاضر است که توضیحات مقدماتی پژوهش را در بر می گیرد و همان طور که دیدیم شامل انگیزه و هدف، بیان مسئله و سوال ها، فرضیه ها، روش شناسی، پیکره زبانی پژوهش و نیز تعریف کلید واژه ها، محدودیت های پژوهش و اکنون معرفی ساختار پژوهش است.

فصل دوم، به مروری بر آثار پیشین می پردازد که در آن "مبتدا" در پرتو دستور زبان سنتی و سپس، در پرتو دستور زبان نوین بررسی می شود.

در بخش اول نگرش برخی زبان شناسان غیر ایرانی همچون هلیدی، پرینس، گیون و فولی و ونولین ارائه می شود و در بخش دوم نگرش زبان شناسان ایرانی همچون صادقی، دبیر مقدم، ماهوتیان و کریمی مرور می شود.

بدیهی است که با توجه به گرایش غالب در این پژوهش، پیشینه مطالعاتی، در این جا، فارغ از آرا و نظرات زبان شناسان صورت گرا مطالعه می شود.

فصل سوم این پژوهش به ساختار کلامی جمله می پردازد. همچنین در این فصل چهارچوب نظری پژوهش به طور مفصل ارائه و معرفی می شود. برای دستیابی به آن، نخست چهارچوب فکری هلیدی در خصوص موضوع طرح و بحث می شود و سپس در نهایت، جمع بندی این نگرش به گزینش مبانی نظری پژوهش می انجامد. در این بخش نخست سعی بر این است که تصویر روشنی از مفهوم مبتدا به دست آید. برای این منظور مفهوم مبتدا از دیدگاه گفته شده بررسی می شود. سپس با استفاده از چهارچوب نظری برگزیده شده، روشی جهت تقطیع ساختار مبتدایی ارائه می گردد. در این حال مثال های متعددی از داده های پیکره ی زبانی عرضه می شود.

فصل چهارم به بررسی فرضیه ی اصلی پژوهش می پردازد. در این فصل نخست پیکره زبانی پژوهش با توضیحی کامل در مورد منابع نمونه ها، روش نمونه گیری، چگونگی جمع آوری نمونه ها و طبقه بندی آن ها معرفی می شود. سپس پیکره ی اصلی

پژوهش یا همان فرضیه آن مرور می شود و چگونگی تحلیل نمونه ها توضیح داده می شود. در بخش سوم منتخبی از نمونه های پیکره ی زبانی طبق طبقه بندی آن ها در این پژوهش، ارائه و تحلیل خواهند شد. بخش آخر این فصل نیز به ارائه و توصیف آمارهای کلی اختصاص دارد.

در فصل پنجم یا فصل آخر پژوهش نیز نخست به جمع بندی مطالب گفته شده در فصل های گذشته خواهیم پرداخت. سپس نتایج حاصل از پژوهش به ویژه نتایج حاصل از بررسی های آماری آن که بیشتر بر محور فرضیه ی اصلی پژوهش قرار دارد، ارائه خواهد شد. این فصل با طرح پیشنهادهایی چند برای مطالعات بعدی پایان می پذیرد.

فصل دوم

مروری بر آثار پیشین